

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen.

In juli was het volume van de industriële produktie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 2% groter dan in juni. Ten opzichte van juli 1986 bedroeg de stijging eveneens 2%; ook de produktie in de nijverheid (exclusief bouwnijverheid) nam over deze periode met 2% toe. (De produktiecijfers van juli kunnen zijn beïnvloed door verschuivingen in het vakantiepatroon.) Volgens de conjunctuurtest zijn de orderontvangsten in de industrie in juli ten opzichte van juni afgenomen. Deze ontwikkeling is gebruikelijk voor de tijd van het jaar. Het aantal begonnen woningen lag in juni 10% hoger dan in dezelfde maand van vorig jaar. In de eerste zes maanden van 1987 lag het aantal begonnen woningen 6% onder het aantal van de overeenkomstige periode van 1986. Het volume van de invoer van goederen was in juli 7% groter dan in dezelfde maand van 1986; de uitvoer groeide met 1%. Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen nam in juni met 4% toe; vooral de aankopen van duurzame consumptiegoederen stegen. Het vertrouwen van de consumenten in de Nederlandse economie was in augustus iets minder negatief dan in juli. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juli en midden augustus met 0,3% gestegen. In augustus werden 259 faillissementen uitgesproken, 26% minder dan in augustus 1986. In het tweede kwartaal van dit jaar werd 8% meer consumptief krediet verstrekt dan in de overeenkomstige periode een jaar eerder, dit groeipercentage is lager dan in de voorgaande vijf kwartalen.

Dit blijkt uit gegevens die medio september 1987 beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de groeivertraging van een aantal conjuncturele indicatoren in het eerste halfjaar van 1987.

Produktie

Het volume van de industriële produktie was in juli, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 2% groter dan in juni. Ook de produktie in de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) nam over deze periode met 2% toe.

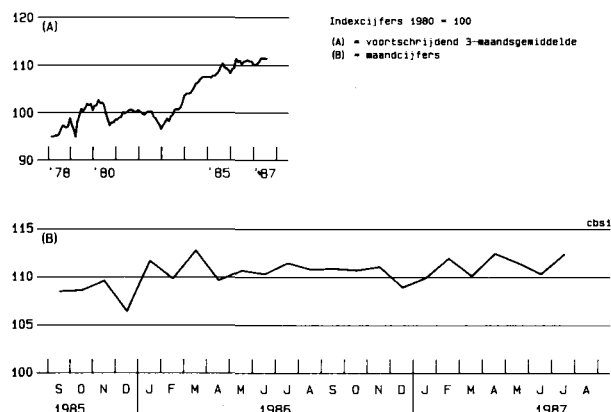
Vergeleken met dezelfde maand in 1986 bedroeg in juli zowel de groei van de industriële bedrijvigheid als de toename van de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) eveneens 2%. De produktiecijfers van juli kunnen zijn beïnvloed door verschuivingen in het vakantiepatroon.

In de eerste helft van dit jaar nam de produktie van de nijverheid in Nederland met ruim 1% toe ten opzichte van dezelfde periode van 1986. Van de meeste van onze belangrijkste handelspartners zijn inmiddels de gegevens over de produktie tot en met juni 1987 beschikbaar gekomen. Gewogen met hun aandeel in de Nederlandse uitvoer in

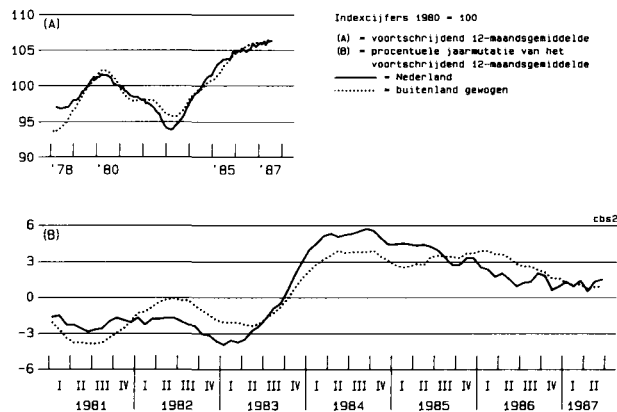
1985 nam de produktie in de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) van onze zes belangrijkste exportlanden eveneens met 1% toe. Van deze zes landen lag de produktiegroei in Frankrijk, Italië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten boven die van Nederland. In de Bondsrepubliek Duitsland werd een daling van 1% gemeten. De dalende trend in de groeipercentages die in de Bondsrepubliek Duitsland in het tweede halfjaar van 1985 inzette, wordt hiermee gecontinueerd.

Volgens de resultaten van de conjunctuurtest over juli is de orderontvangst in de industrie in die maand ten opzichte van juni afgenomen. Zowel uit het binnenland als uit het buitenland werden minder orders ontvangen. Deze ontwikkeling is gebruikelijk voor de tijd van het jaar. De beoordeling van de ondernemers over de orderontvangst en de orderpositie veranderde dan ook nagenoeg niet. Het

Produktie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

Produktie nijverheid (volume)

indexcijfer van de orderpositie, dat een beeld beoogt te geven van de ontwikkeling van de orderportefeuille, gaf een lichte stijging te zien. Het aantal begonnen woningen lag in juni 10% hoger dan in dezelfde maand van vorig jaar. Voor het tweede kwartaal als geheel werd een daling van 8% geregistreerd. In de eerste zes maanden van 1987 is met de bouw van 49 600 woningen begonnen, 6% minder dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986.

Buitenlandse handel

Het volume van de invoer van goederen was in juli 7% groter dan in de overeenkomstige maand van 1986; de uitvoer nam veel minder toe: 1%.

Zowel bij de invoer als bij de uitvoer deden zich bij de onderscheiden categorieën uiteenlopende ontwikkelingen voor. De import van consumptiegoederen steeg sterk (13%); de invoer van investeringsgoederen nam enigszins af (-3%). De import van grondstoffen en halffabrikaten, de grootste categorie, nam met 8% toe. Aan de uitvoerzijde viel vooral de exportontwikkeling van delfstoffen (-11%) en die van onbewerkte agrarische producten (7%) op. Het uitvoervolume van de fabrikaten steeg met 1%.

Zoals bekend kunnen de maandcijfers van in- en uitvoer sterk fluctueren. De procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdende twaalfmaandsgemiddelde kwam in juli voor de invoer uit op bijna 5% en voor de uitvoer op ruim 3%.

Ten opzichte van juli 1986 zijn de invoerprijzen (unit value) in juli met 3% en de uitvoerprijzen met 7% gedaald. Bij een maand op maand vergelijking blijkt dat de invoerprijzen zich - na ruim anderhalf jaar te zijn gedaald - hebben gestabiliseerd; de uitvoerprijzen vertonen vanaf januari een stijgende tendens.

Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen was in juni 4% groter dan in dezelfde maand van 1986. De sterkste stijging werd gemeten bij de duurzame goederen (7%), ondanks een daling van de uitgaven aan nieuwe personenauto's. Het volume van de uitgaven aan voedings- en genotmiddelen steeg met 4%; de bestedingen aan overige goederen en diensten namen in juni met 3% toe. In het eerste halfjaar was het volume van de binnenlandse consumptie 2,5% groter dan in de overeenkomstige periode van 1986. Ook over deze periode bezien is het groeipercentage van de consumptie van duurzame goederen het hoogst (4%). De voor prijsveranderingen gecorrigeerde uitgaven aan voedings- en genotmiddelen en aan de overige goederen en diensten stegen beide met 2%.

Op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd werd in augustus 5% meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. In juli bedroeg dit saldo -6%. In juli 1987 bereikte het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie een dieptepunt. Sinds april 1985 was het vertrouwen niet meer zo gering geweest.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juli en midden augustus met 0,3% gestegen. Ver-

geleken met midden januari zijn de consumptieprijzen met 0,9% gestegen. Ten opzichte van midden december 1986, toen de tarieven voor gas en elektriciteit aanzienlijk hoger lagen, is het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie met 0,6% gedaald.

Ten opzichte van dezelfde maand van 1986 was het prijsindexcijfer van augustus 0,2% hoger. Prijsstijgingen werden over deze periode geregistreerd voor de categorieën vervoer en verkeer (4,9%), medische verzorging (4,4%), overige goederen en diensten (2,0%), ontwikkeling en ontspanning (1,5%) en meubelen, huishoudelijke apparaten en dergelijke (0,9%). Goedkoper werden huur, verwarming en verlichting (-2,6%), kleding en schoeisel (-2,0%) en voedingsmiddelen, dranken en tabak (-1,0%). Van de belangrijkste buitenlandse handelspartners zijn thans de prijsindexcijfers tot en met juli bekend. Uit de grafiek valt af te lezen dat het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie in Nederland de laatste tien jaar voortdurend op een lager niveau ligt dan het gemiddelde van onze zes belangrijkste exportlanden. In juli namen de consumptieprijzen in deze landen - gewogen met hun aandeel in de totale Nederlandse uitvoer in 1985 - met 2,5% toe ten opzichte van dezelfde maand van 1986 (Nederland: 0,1%). Van deze zes landen werd de kleinste stijging in de Bondsrepubliek Duitsland geregistreerd (0,7%); in Italië en het Verenigd Koninkrijk stegen de prijzen het meest (4,9% respectievelijk 4,4%).

Failissementen

In augustus werden 259 failissementen uitgesproken, 26% minder dan in augustus 1986. Vanaf januari 1983 is het aantal uitgesproken failissementen vrijwel elke maand gedaald. In 1982 werden 8 645 failissementen uitgesproken, de afgelopen 12 maanden waren dit er 4 010.

Geld en krediet

In het tweede kwartaal van dit jaar werd 8% meer consumptief krediet verstrekt dan in de overeenkomstige periode een jaar eerder. Toch is dit groeipercentage aanzienlijk lager dan het gemiddelde van de voorgaande vijf kwartalen. In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de toeneming nog 18%. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de ontwikkeling van de rente op lange termijn, steeg in augustus opnieuw. Nadat in mei de laagste stand van dit jaar (6,1%) werd gemeten, liep het gemiddelde rendement in augustus op tot 6,5%. In de tweede week van september steeg het percentage verder tot 6,7%.

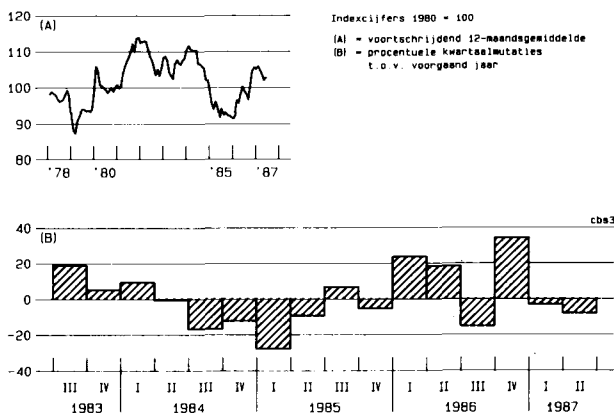
De daggeldrente, die zich de laatste maanden stabiliseerde op 5,2%, daalde in augustus tot een maandgemiddelde van 4,8%. Dit is het laagste maandgemiddelde sinds maart 1983. De eerste weken van september laten een stijgende tendens zien.

De cijfers in dit Conjunctuurbericht zijn nog niet aangepast aan de zojuist verschenen Nationale rekeningen 1986.

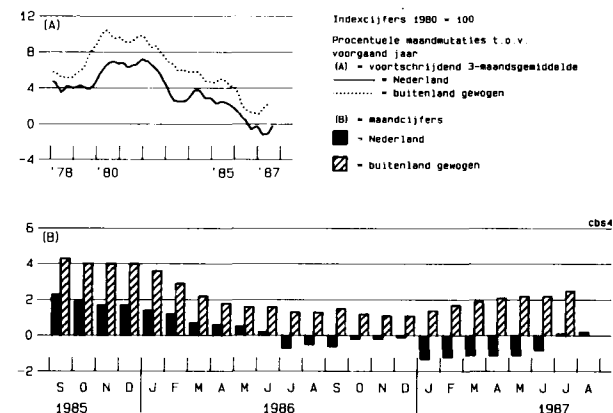
Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.

Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Begonnen woningen

Prijsindex gezinsconsumptie

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1980/84	1985	1986	1986	1987		1987			Trend ²⁾	
	gemidd.			3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mei	juni		juli
VOLUME-GEGEVENS											
<i>Productie in de nijverheid</i>											
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	0	3	1	4	0	2	0	5	0	2	I
Delfstoffenwinning	-4	9	-4	16	-6	8	-6	26	2	-1	I
Industrie	2	2	2	2	2	-1	1	0	0	2	I
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2	2	4	4	-2					I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-3	3	-1	0	-1	-4	0	-1	0		I
Papier- en grafische industrie	0	3	3	1	1	-1	4	2	3		I
Chemische industrie	7	2	0	-1	5	6	12	14	14	6	I++
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	3	7	9	10	3					I+
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-5	1	6	8	4	2					I+
Basismetalenindustrie	2	-3	-2	-7	-2	-4	5	6			I
Elektrotechnische industrie	4	5	2	0	5	2	-1	-2	-1		I+
Rest metaal- en overige industrie	0	3	1	1	-5	-5					-I
Openbare nutsbedrijven	2	1	4	9	5	7					I++
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-10	15	-16	34	-3	-8	-19	10		I+
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>											
Invoer, totaal	1	7	4	2	7	7	2	4	4	7	I+
Grondstoffen en halffabrikaten	1	4	3	2	3	8	1	4	1	8	I+
Consumptiegoederen	-1	4	9	10	12	11	8	13	11	13	I++
Investeringsgoederen	4	13	13	12	33	6	2	0	7	-3	I++
Algemene goederen	-2	22	-9	-17	-14	-6	0	-6	7	7	-I
Uitvoer, totaal	3	5	4	5	5	4	2	3	7	1	I+
Onbewerkte agrarische producten	5	6	5	6	9	6	4	7	5	7	I++
Delfstoffen	-8	9	-15	9	-17	4	-18	22	-15	-11	-I
Fabrikaten	4	4	5	4	7	5	2	0	8	1	I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>											
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	2	2	3	2	2	3	1	4		I+
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	3	1	2	3	-1	4		I+
Duurzame consumptiegoederen	-3	3	5	7	4	3	5	-2	7		I+
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-4	2	3	6	0						I+
Huish. artikelen en woninginrichting	-4	1	5	6	6						I++
Transportmiddelen	0	8	10	13	7						I++
Rest duurzame consumptiegoederen	-5	2	6	7	8						I++
Overige goederen en diensten	0	1	2	2	1	2	2	3	3		I
Huur, verwarming, verlichting en water	1	4	3	5	1						I+
Rest overige goederen en diensten	0	0	1	1	1						I
<i>Investeringen in vaste activa</i>											
Bruto investeringen, totaal	-2	4	8	8	11	11					I++
Bedrijven	-2	5	10	10	13	12					I++
Nijverheid	-1	14	12	15	13						I++
Exploitatie van woningen	-3	-4	5	6	6						I++
Overige bedrijven	-2	7	11	9	21						I++
Overheid	-2	-4	-2	-2	-2	2					-I
<i>Kwartaalrekeningen</i>											
Bruto Binnenlands Produkt	-0,5	1,5	1,5	2,5	1,5	2,5					I+
Bruto Nationaal Produkt	0,5	2,0	1,0	2,5	2,0	3,0					I+
Bruto Nationaal Inkomen	0,5	2,5	2,5	4,0	0,0	-1,0					I
PRIJZEN											
Producentenprijzen landbouw, tot. afzet	4	-2	-7	-6	-9	-5					-I
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	4,9	1,0	-12,0	-13,8	-12,3	-7,1	-2,6	-3,0	-1,2		-I
Producentenprijzen industrie, verbruik	6,5	0,3	-21,7	-24,2	-21,5	-13,0	-4,2	-4,3	-2,4		-I
Ruilvervoet, unit value (goederen)	1	1	2	2	-4	-5	-5	-5	-5	-4	-I
Invoerprijzen, unit value	6	1	-17	-20	-17	-13	-6	-6	-5	-3	-I
Uitvoerprijzen, unit value	7	2	-16	-18	-20	-18	-11	-11	-10	-7	-I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	4,7	2,3	0,2	-0,6	-0,2	-1,2	-1,0	-1,1	-0,8	0,1	0,2
Regelingslonen particulier bedrijf	3,7	1,3	1,4	1,3	1,1	0,7	0,6	0,6	0,4	0,5	I
Regelingslonen overheid	-0,6	-1,0	0,6	1,6	1,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	I
Regelingslonen trendvolgers	1,4	-0,1	0,1	0,2	0,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	I
Dollarkoers, contante notering	13	4	-26	-27	-22	-22	-20	-20	-19	-14	-10
OVERIGE INDICATOREN											
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-4	9	7	4	8	-1	0	-4	-6	-5
Beurswaarde-index, algemeen	18	26	15	18	13	6	9	10	9	19	18
Uitgesproken faillissementen	5	-14	-17	-9	-11	-6	-23	-23	-31	-3	-26
<i>Conjunctuurtest industrie</i>											
Bezettingsgraad (in %)		85	84	84	84	84	84	84	84	84	84
Orderpositie (1984=100)		105	108	108	105	103	102	102	102	103	103
Beoordeling orderontvangsten ¹⁾ (in %)		-9	-13	-15	-16	-14	-16	-20	-11	-13	-13
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		4	6	6	5	5	4	4	3	2	2
<i>Arbeidsmarkt</i>											
Werkzame personen in de industrie	-3	2	1	1	1	1					I
Aantal werkloosheidsuitkeringen	31	-2	-4	-4	-3						-I
<i>Geld en krediet</i>											
Spaartegoeden	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	I+
Verstrekt consumptief krediet	-4	6	12	10	13	18	8	7	10		I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	8	6	6	6	4		3			I++
Geldhoeveelheid	6	7	8	9	8	7		7			I++
Secundaire liquiditeiten	11	10	4	4	4	0		-2			I+
Officieel wisseldisconto (in %)	6,9	5,3	4,6	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	-I
Daggeldmarktrente (in %)	8,1	6,3	5,8	5,7	5,7	5,6	5,2	5,2	5,2	5,2	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,6	7,3	6,3	6,0	6,2	6,1	6,1	6,1	6,2	6,3	6,5

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1980/'84	1985	1986	1986		1987		1987				Trend ²⁾
	gemidd.			3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mei	juni	juli	aug.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor											
Bondsrepubliek Duitsland	0	6	2	1	1	0	-1	2	-1			I
België	0	2	2	2	-1	-2						I
Frankrijk	0	1	1	1	0	1	4	5	9			I
Verenigd Koninkrijk	1	5	1	3	2	2	2	4	3			I+
Italië	-1	1	3	2	4	1	3	8	0			I+
Verenigde Staten	3	2	1	1	1	2	3	3	3			I
Japan	4	4	0	-1	-1	1						I
Europese Gemeenschap	0	3	2	2	1	1		4				I
Buitenland (gewogen) ¹⁾	0	4	2	2	1	0	1	3	1			I
Nederland	0	3	1	4	0	2	0	5	0	2		I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	4,3	2,2	-0,3	-0,4	-1,0	-0,5	0,1	0,2	0,2	0,7		I
België	7,6	4,9	1,3	0,8	0,7	1,1	1,6	1,7	1,7	2,0		I
Frankrijk	10,5	5,8	2,5	2,1	2,1	3,2	3,4	3,4	3,3	3,4		I+
Verenigd Koninkrijk	7,5	6,1	3,4	2,6	3,4	3,9	4,2	4,1	4,2	4,4		I+
Italië	14,9	9,2	5,8	5,4	4,4	4,3	4,4	4,3	4,6	4,9		I+
Verenigde Staten	6,0	3,6	1,9	1,6	1,3	2,2	3,8	3,8	3,7	3,7		I+
Japan	2,9	2,2	0,6	0,3	-0,2	-0,9	0,2	0,0	0,4			I
Europese Gemeenschap	9,7	6,1	3,6	3,3	2,9	3,0	3,3	3,3	3,2			I+
Nederland	4,7	2,3	0,2	-0,6	-0,2	-1,2	-1,0	-1,1	-0,8	0,1	0,2	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1985.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Het eerste halfjaar van 1987

In het eerste halfjaar van 1987 gaven van vier belangrijke conjuncturele indicatoren de industriële productie en de uitvoer van goederen een groeivertraging te zien. Bij de invoer van goederen en de consumptie door gezinnen trad een stabilisatie van de groei op (zie grafiek).

Bij de industriële productie was deze groeivertraging het meest opvallend. Het volume van de industriële productie was, gemiddeld over de eerste zes maanden, nagenoeg even groot als in de overeenkomstige periode van 1986. Bij vergelijking van halfjaarlijkse groeicijfers is dat van de eerste zes maanden van dit jaar het laagste sinds het eerste halfjaar van 1983. In zowel 1986 als in 1985 werden groeicijfers van ruim 2% gerealiseerd. De ontwikkeling in Nederland blijft achter bij de groei van de industriële productie van onze belangrijkste handelspartners. Ook het groeitempo van de zes belangrijkste exportlanden, gewogen met het aandeel in de Nederlandse uitvoer in 1985, vertraagde echter in het eerste halfjaar van 1987; het accres bedroeg 1%. Binnen de industrie hebben zich in het eerste halfjaar uiteenlopende ontwikkelingen voorgedaan.

Ook het groeicijfer van het uitvoervolume van goederen was in het eerste halfjaar van 1987 lager dan in de laatste helft van 1986. De gemiddelde groei over de eerste zes maanden bleef bijna 1%-punt achter bij het jaargemiddelde van 1986. De export van chemische producten steeg meer dan gemiddeld; de uitvoer van delfstoffen en aardolieproducten daalde.

De groei van het volume van de invoer van goederen was iets geringer dan het gemiddelde in de laatste zes maanden van 1986. Vergeleken met het jaargemiddelde van 1986 was er echter sprake van een lichte stijging. De invoer van consumptiegoederen kenmerkte zich door hoge groeipercentages; de import van personenauto's daalde.

Het volume van de consumptie door gezinnen laat de laatste twee jaar vrij regelmatige groeipercentages van even boven de twee procent zien. Met name de consumptie van duurzame goederen is de laatste jaren sterk gegroeid.

Volume-ontwikkelingen

Procentuele halfjaarmutaties t.o.v. voorgaand jaar

